

2014:43

Vittskövle slott 2014

Antikvarisk medverkan, 2014

Jimmy Juhlin Alftberg

Regionmuseet
Kristianstad
Landsantikvarien i Skåne

Rapport 2014:43

Vittskövle slott 2014

Antikvarisk medverkan, 2014
Vittskövle socken, 1144
Kristianstad kommun
Skåne län

Jimmy Juhlin Alftberg

Regionmuseet Kristianstad Landsantikvarien i Skåne

Kristianstad
Box 134, Stora Torg
291 22 Kristianstad
Tel 044 – 13 58 00 vx, Fax 044 – 21 49 02

Lund
Box 153, St Larsomr. Byggnad 10
221 00 Lund
Tel 046 – 15 97 80 vx

www.regionmuseet.se

© 2014 Regionmuseet Kristianstad / Landsantikvarien i Skåne
Rapport 2014:43

Omslagsfoto: Vy mot västra längans östra takfall, under arbetet.
Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, Gävle. Dnr 507-99-502.

Vittskövle slott 2014

Innehåll

Sammanfattning	5
Administrativa uppgifter	5
Byggnadshistorik med relevans för arbetet	5
Skyddsföreskrifter enligt KML	5
Skadebild	6
Utförda åtgärder	6
Spånger	6
Skorstenar	6
Takstolarna	7
Takfallen	8
Iakttagelser under restaureringen	12
Avvikelser från handlingarna	12
Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder	12
Övriga handlingar med relevans för arbetet	12
Bilaga 1	13

Kristianstad kommun, Vittskövle ungefärligt markerat

Vittskövle socken, slottet markerat

Sammanfattning

Årets arbete är en fortsättning på de tak- och timmerarbeten som startade 2012 vid östra slottslängan. I huvudsak har sparrar förstärkts med stödben och fixerats mot bindbjälkar, ett takfall har försetts med ny läkt och understrykning, takpannor bytts partiellt, takfoten på bägge sidor har säkrats från inträngande vatten och bindbjälkar har skarvats och förstärkts. Därutöver har en spång för underhållsarbete uppförts.

Administrativa uppgifter

Objekt	Vittskövle slott
Socken	Vittskövle
Kommun	Kristianstad
Arbetshandlingar	Förfrågningsunderlag Ramböll, rev. 2010-04-20
Länsstyrelsens diarienummer	2014-03-18 (Dnr 434-22783-13)
Regionmuseets diarienummer	K12.20-110-14, 1144
Byggherre/beställare	Carl-Georg Stjernswärd
Konsult	Niclas Hansson, Danewids Ing-byrå AB, Malmö
Huvudentreprenör	Everöds bygg AB
Underentreprenörer	Mur och puts bygg AB, Nymö Everöds plåtslageri AB, Everöd
Antikvarisk medverkan	Regionmuseet Kristianstad/Landsantikvarien i Skåne genom Jimmy Juhlin Alftberg
Byggnadstid	Sommaren–hösten 2014
Slutbesiktning	2014-09-29
Bidrag till kulturmiljövård	1 668 375:- inkl. moms (75% av de kulturhistoriskt motiverade kostnaderna)
Rapport granskad av	Lena Hector

Byggnadshistorik med relevans för arbetet

Årets arbeten på västra slottslängan, se Bilaga 1, utgör en fortsättning på den genomgripande takinsats som startade 2011 (Regionmuseets rapport 2012:26 och 2013:25).

Skyddsföreskrifter enligt KML

Vittskövle slott skyddas sedan 1966 som byggnadsminne. Dessutom utgör slottet med kringliggande miljö riksintresse för kulturmiljövården.

Skadebild

Skadebilden utgjordes, i likhet med östra och södra slottslängan, av bristfällig och skadad understrykning, skadade takpannor, uttjänt läkt och rötskadade bindbjälkar och sparrändor.

Utförda åtgärder

Spänger

För att skapa åtkomst inför understrykningen av det omlagda tegeltaket uppfördes – i likhet med arbetena 2012 och 2013 – ett system av permanenta spänger. Virket (gran) är hyvlat och håller standardiserade mått. Spängerna monterades, genom spikning, på både de nedre och de övre hanbanden i västra slottslängans takstolskonstruktion. Spängerna, som i hög grad bidrar till att förstyyva takstolskonstruktionen i längdriktningen, förseddes med räcke och trästege. Delslutbesiktning skedde 19 juni 2014.

Västra slottslängans spångkonstruktion, sedd från anslutningen till södra slottslängan.

Skorstenar

Två skorstenar på västra längan, med genomgång vid nock, har renoverats genom omfogning med cementförstärkt hydrauliskt kalkbruk (KC 3:1). Arbetet var att betrakta som en normal underhållsåtgärd. Befintliga plåtavtäckningar och huvar etc. återanvändes. Skorstenarna delslutbesiktigades 19 juni 2014.

Södra skorstenen efter arbetet.

Norra skorstenen efter arbetet.

Takstolarna

Efter att takfoten på ömse sidor öppnats upp kunde en rötskadad bindbjälke identifieras vid östra murkrönet och en vid det västra (se gröna pilar på Bilaga 1). För att undersöka skadornas fulla omfattning fick även några golvbrädor tas upp. Skadorna var av sådan art att kärnan i högre grad än splinten angripits och förmultnat bort, dessutom långt in på bjälkarna. Anticimex undersökte skadorna och konstaterade ett massivt angrepp av envis trägnagare. Bindbjälkarna rensades rena utan att åverkan gjordes på friskt trä. Därefter skedde förstärkning med 2x7” reglar, vilka spikades fast på bjälkarnas bäge sidor.

Taksparrarna – sammanlagt 25 par – kompletterades med elva stödben av sågad ek, ca 5x5”, vilka fästes mot sparrarna med ekdubb i befintliga uttag. (Varför så många stödben tidigare tagits bort/försvunnit är okänt.)

I vinkeln mellan sparrarna och bindbjälkarna längs både södra och norra takfallet skedde fixering med smidda vinkeljärn, av samma modell som användes 2012 och 2013, på östra och västra slottslängan. Fastsättning gjordes med galvaniserade bultar. Vinkeljärnen rostskyddsmålades innan montering med Teknos Ferrex (grundstrykning) och Teknos Kirjo (slutstrykning). I de fall rötskador fanns på bindbjälkarnas ändträ skedde mindre iskarvningar med ek (se exempel på sid. 8).

Den östra insektsangripna bindbjälken.

Förstärkt med påspikade reglar.

Säkring av sparrar/bindbjälkar på östra takfallet å västra längan. Notera iskarvad ekebit på den närmsta bindbjälkens ände.

Under flertalet av bindbjälkarnas ändträ skedde stabiliserande avjämning mot murkrönet, dels med tegel, dels med murbruk (Finja, Puts- och murbruk C, KC 1:1).

Takfallen

På både västra och östra takfallet togs pannorna vid takfoten bort (med anledning av timmerarbetena). Därefter monterades, liksom vid arbetena 2012 och 2013, en ca 80 cm bred, diffusionsöppen fiberduk (Ico Pal) som invändigt droppskydd (åtgärden är reversibel). Syftet är att hindra eventuellt inträngande vatten från att droppa på murremmarna och sparrarnas nederdelar/bindbjälkarnas ändträ. Ny avrinning sker i stället – i händelse av läckage – utanför murkrönet, under takfoten. Duken är fäst med klamrar mot de nedre läkterna samt med murbruk vid murkrönen. Samtliga läkter som duken täcker byttes mot nya, d.v.s. de fem nedersta skiften.

På östra takfallet togs nästan alla takpannorna ned för att skapa åtkomst inför bytet av läkt. På västra takfallet togs de fem nedersta takpanneraderna bort. Sammanlagt byttes därefter ca 700 löpmeter läkt (2x3” sågad granläkt) – vilket innefattar ca 95% av läkten på östra takfallet och de fyra nedersta läktraderna på det västra.

Av takpannorna bedömdes ca 1300 som förbrukade (spruckna/avslagna kanter). Dessa pannor motsvarar ca 100 kvadratmeter. Ersättningspannor utgjordes av bättre begagnade, enkupiga vingtegelpannor (inköpta från Hedenstedts, Trosa). Alla ersättningspannor var av samma modell, men med olika grad av patina (samma typ av pannor lades även 2013). I samband med omläggningen av takfallen fästes var tredje tegelpanna mot läkten med rostfria klamrar.

Inför understrykningen beslöts att skapa två större referensytor på östra takfallet (se röda pilar på Bilaga 1). Därefter användes två olika typer av understrykningsbruk. En träskylt sattes upp vid skiljelinjen mellan de bägge brukena. På norra delen användes rent kalkbruk (Chaux Blanche LC) och på södra delen samma hydrauliska kalkbruk men med tillsats av 25% cement (KC 3:1). Understrykningen borstades lätt efter påslag. Takfotsskällningen utfördes med det cementförstärkta bruket (KC 3:1). Bägge brukstyperna armerades med klippt nöthår samt platsblandades. Murgruset hade en fraktion på 0,25–3 mm.

Nockpannorna byttes till sin helhet mot samma modell som 2012 och 2013 (Benders, Danmark), samt fästes med järntråd mot översta läkterna och underströks med det cementhaltiga kalkbruket (KC 3:1).

Hängrännan på bägge takfallen rengjordes och målades med linoljefärg i mellanbrun kulör likt befintligt (Beckers Tradition). Samtliga smidda rännkrokar återanvändes samt omfästes i bindbjälkarna med rostfria skruvar.

Västra slottslängan, östra takfallet. Understrykningens brukstyp finns angiven på skylten. Norr är till vänster.

Västra slottslängan, östra takfallet. Samtliga sparrändar fixerade mot bindbjälkarna. Notera de smidda rännkrokarnas infästning i bjälkarna.

Västra slottslängan, västra takfallet. Skällning av takpanneraderna närmast takfoten.

Fiberduken som skyddar takfoten mot inträngande vatten.

Nytt stödben av ek (mitt i bilden).

Iakttagelser under restaureringen

Inga speciella iakttagelser – utöver sådant som direkt kan kopplas till årets åtgärder, t.ex. ökad omfattning av skadade läkt – har gjorts.

Avvikelser från handlingarna

En större mängd – än kalkylerat – av östra takfallets läkter visade sig vara förbrukade när tegeltaket demonterades. I huvudsak koncentrerades dessa ytterliga partier skadad läkt på platser som på grund av invändig byggnation inte gick att undersöka inifrån vinden. Efter diskussion beslöts att delar av västra takfallets nya läktmaterial skulle omfördelas – detta för att skapa en så komplett lagning som möjligt. Dessutom skulle östra takfallet utgöra referensyta åt de nya bruksblandningar som beslutats vad gäller understrykningen.

Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder

Arbetena är väl utförda i enlighet med Länsstyrelsens bidragsbeslut. Byggnadens kulturhistoriska värden bedöms inte ha minskat.

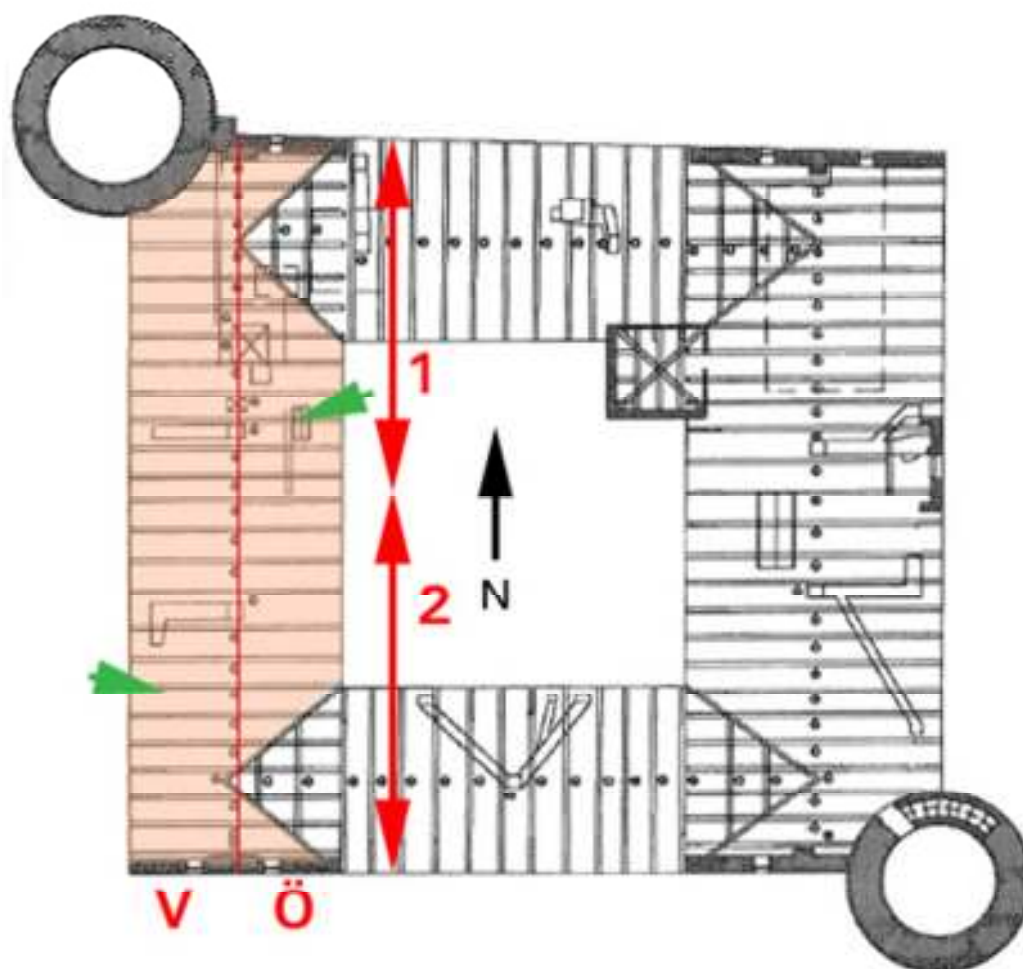
Övriga handlingar med relevans för arbetet

- 2009-09-10 Förfrågningsunderlag gällande renovering av Wittskövle slott, reviderad 2010-04-20, Ramböll
- 2010-04-20 Ansökningshandlingar, Wittskövle slott, Ramböll
- 2014-03-18 Byggmötesprotokoll 1
- 2014-05-08 Byggmötesprotokoll 2
- 2014-06-02 Byggmötesprotokoll 3
- 2014-06-19 Byggmötesprotokoll 4
- 2014-09-29 Byggmötesprotokoll 5 (benämnt Slutbesiktningsprotokoll)
- 2014-03-18 Länsstyrelsens tillståndsbeslut
- 2014-03-18 Länsstyrelsens beslut gällande byggnadsvårdsbidrag
- 2014-06-19 Delslutbesiktningsprotokoll
- 2014-09-29 Slutbesiktningsprotokoll

Kristianstad 2014-11-20

Jimmy Jublin Alfberg

Bilaga 1

Plan över vinden på Vittskövle slott, orange markering visar västra slottslängan. Pil 1 markerar understrykning med hydrauliskt kalkbruk, pil 2 understrykning med cementförstärkt hydrauliskt kalkbruk (KC3:1). Gröna pilar visar de svårt insektsangripna bindbjälkarna.

Regionmuseets E-rapportserie 2014

Kulturmiljö

1. Baldringe kyrka – utvändig renovering, Baldringe sn, AM, Maria Sträng, 2013
2. Pynnten i Vattenriket, Kristianstad sn, BD, Jimmy Juhlin Alftberg och Helene Stalin Åkesson, 2013–2014
3. Barkåkra kyrkogård, Barkåkra sn, VP, Åsa Jakobsson och Maria Sträng, 2013
4. Södra Sandby kyrka – medeltida träskulpturer, Södra Sandby sn, AM, Maria Sträng, 2013
5. St Petri kyrka – ombyggnad av värme- och ventilationssystem, Klippans sn, AM, Åsa Eriksson Green, 2013
6. Långalts myr – markanvändning och historia, Örkelljunga och Skånes Fagerhult sn, DK, Cissela Olsson, 2013
7. Östra Karaby kyrka – utvändig renovering, Östra Karaby sn, AM, Kerstin Börjesson, 2013
8. Dalby kyrka, 9/2- Sekler av förändring, byggnadsarkeologiska iakttagelser vid utvändig renovering, Dalby sn, BAD Petter Jansson, 2012
9. Norra kyrkogården i Lund, Lunds stad, VP och bilaga med kvartersbeskrivning, Kerstin Börjesson, Åsa Jakobsson och Anna Rabow, 2013
10. Buxbom, Handbok om buxbom på begravningsplatser i Skåne och Blekinge, PJ, Cissela Olsson och Anna Rabow, 2014
11. Dörrar och portar på uthus – kurs inom landsbygdsprogrammet, Helena Rosenberg, 2013
12. Kvistofta församlings kyrkor – utrustning för värmesystem, Bårslövs sn, Fjärestad sn, Glumslöv sn och Kvistofta sn, AM, Maria Sträng, 2014
13. Östra kyrkogården i Lund, Lunds stad, VP, Kerstin Börjesson, Åsa Jakobsson och Anna Rabow, 2014
14. Gundrastorp – Ekholmens dammverk, Vittsjö sn, AM, Helena Rosenberg, 2013–14
15. Bäckaskog slott 2014, Kiaby sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2013–14
16. Krubbemölla – omläggning av stråtak, Vitaby sn, AM, Emelie Petersson, 2014
17. Glimmebodagården – vårdåtgärder 2014, Brösarp sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2014
18. Brönnestad kyrkogård, Brönnestad sn, VP, Åsa Eriksson Green, Åsa Jakobsson och Emelie Petersson, 2013
19. Sankt Nicolai kyrka – tillbyggnad vindfång, Trelleborgs sn, AM, Kerstin Börjesson, 2013
20. Ignaberga kyrka – invändig renovering, Ignaberga sn, AM, Åsa Eriksson Green, 2012
21. Tomelilla Byagård – Vård- och underhållsplan, Tryde sn, VP, Jimmy Juhlin Alftberg och Lars Buhrgard, 2014
22. Heliga Trefaldighetskyrkans kyrkogård, Kristianstad sn, VP, Åsa Eriksson Green, Åsa Jakobsson, Boel Nordgren och Cissela Olsson, 2013
23. Vallkärra kyrkogård, Vallkärra sn, VP, Åsa Jakobsson, Anna Rabow och Carin Strümpel-Alftén, 2014
24. Kåseholm. Natur- och kulturvården – en översikt, Tryde sn, DK, Cissela Olsson, 2014.
25. Skurups kyrka, kalkmålningar i kor och absid, Skurups sn, AM, Petter Jansson och Linn Ljunggren, 2014
26. Hassle Bösarps kyrka – utvändig renovering, Hassle Bösarps sn, AM, Anna Rabow, 2014
27. Burlövs gamla prästgård - putslagning, Burlöv sn, AM, Anna Rabow, 2014
28. Skiffertak på Klippans bruk, Klippans sn, AM, Helene Stalin Åkesson och Linn Ljunggren, 2014
29. Fastighetsvillan Pålsjö kyrkogård, Helsingborgs sn, AM, Helene Stalin Åkesson, 2014
30. Glimmebodagården – golvundersökning 2014, Brösarp sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2014
31. Holmby kyrka – utvändig renovering, Holmby sn, AM, Maria Sträng och Linn Ljunggren, 2014
32. Ballingstorp och Per-Ols – diverse arbeten 2014, Kviinge sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2014
33. Nosaby kyrka – invändig renovering, Nosaby sn, AM, Åsa Eriksson Green, 2013
34. Ekeby kyrka – Ramp och innerfönster, Ekeby sn, AM, Petter Jansson och Linn Ljunggren, 2014
35. Djurröds kyrka – konservering av altarpopsats och predikstol, Djurröds sn, AM, Petter Jansson och Linn Ljunggren, 2014
36. Särslövs kyrka – renovering torn, tak, fasader, Särslövs sn, AM, Kerstin Börjesson, 2014
37. Hammarlövs kyrka- invändig renovering, Hammarlövs sn, AM, Petter Jansson, 2014
38. Hakarp 2:10 – åtgärder på ekonomibygnad, Bräkne Hoby sn, AM, Emelie Petersson, 2014
39. Renovering av gravplats, Gamla kyrkogården, Kristianstad stad, AM, Åsa Eriksson Green, 2013
40. Agusastugan 2014, Andrarum sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2014
41. Örumshuset – uppmurning av skorsten, Hörup sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2014
42. Eslövs kyrka- utvändig renovering, Eslövs sn, AM, Petter Jansson, 2014
43. Vittskövle slott 2014, Vittskövle sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2014

Förkortningar:

AF-antikvarisk förundersökning
AM- antikvarisk medverkan
AU-arkeologisk utredning
DK- dokumentation, övrigt

FU- arkeologisk förundersökning
KA- kulturhistorisk analys
MD-murverksdokumentation
OU- osteologisk undersökning

PJ- projektrapport
UN- arkeologisk undersökning
BD- byggnadsdokumentation
BAD-byggn-ark-dokumentation

